

Teološko-liturgijski temelji glazbenih izraza u liturgijskim slavljinama

Achille M. Triacca
Prijevod: Ivan Šaško

(nastavak)

3. PJEVANJE I GLAZBA TOLIKO SU VIŠE IZRAZ UMJETNOSTI, SVETOSTI, SAKRALNOSTI, KOLIKO VIŠE DOSIŽU SINTONIJU, SINERGIJU I EMPATIJU S DUHOM SVETIM

Kada je liturgijska zajednica istinska ona je sva prožeta Duhom Svetim i spojena tom unutarnjom vezom. Ona je okupljena u ime Kristovo koji je zajamčio svoju prisutnost (usp. *Mt* 18,20). No, prema Ambrozijevoj tvrdnji u njegovoj *Raspravi o Duhu Svetomu* (III,7,44), "niti može biti Krist bez Duha Svetoga, niti Duh Sveti bez Krista". Ipak, zajednica čiji članovi mole i pjevaju ne može izvršiti ove čine, ako ne snagom Duha (usp. *Gal* 4,6; *Rim* 8,15; *1Kor* 12,3) i upravo on dopušta ostvarenje triju stvarnosti u zajednici koja moli i usklikuje hvalu.

Da bi se, i samo na naznačujući način, govorilo o pneumatološkom ozračju, koje je vlastito liturgijskim pjevanim i glazbenim izrazima, bila bi potrebna zasebna rasprava. Ovdje spominjem samo četiri naglašena kruga, a zatim na letimičan način iznosim neke vidove, koji su navedeni tek da bi uprisutnili izričaj, a ne toliko da bi ih objasnili i dokazali.

3.1. *Od nevidljivoga dara Duha Svetoga do vidljivoga glazbeno-pjevačkoga služenja (službe).*

Svakomu vjerniku koji sudjeluje u slavlju Bog daje mnoštvo darova (usp. *1Kor* 7,7). Oni se nalaze u temelju različitosti koje 'kruže' oko (i ujedno su osovina) jedinstva nakanâ. Jedinstvo nakanâ zajednice koja moli i kliče djeluje u slavljeničkom sudioništvu. Sudjelovanje u svojim različitim načinima (vanjsko, unutarnje, aktivno, svjesno, savršeno, plodno, puno, dostojno...) govori o mnogostrukom i mnogovrsnom činu.

Liturgijsko je sudjelovanje zapravo božansko-ljudski čin s jednim prethodnim razdobljem (dar Duha) koji zahtijeva odgovarajući odgovor (sinergiju) od strane vjernika. Za istinsko razumijevanje liturgijskoga sudioništva ostaje za napisati čitav traktat pneumatološke teologije slavlja. On bi nam omogućio zaključiti da Duh Sveti nije toliko samo božanska Osoba koja se nalazi u Božanstvu, već poglavito božanska Osoba koja se nalazi u otajstvu ('mysterium'), tj. u konkretnoj povijesti

spasenja, dar koji je darovan ljudima *u, s i po* vjerničkoj zajednici. Kao u prvoj zajednici u dvorani događaja Duhova, tako i u onima koje slijede, odnosno, u svakoj zajednici koja se liturgijski sabire, On se daruje onomu koji sudjeluje u slavlju.

Liturgijsko je sudjelovanje simfonički čin, unisona vibracija, 'energijski krug' između Duha i vjernika. Vjernici imaju samo jednu dužnost: zazvati ga, i samo jedno pravo: moliti ga. Sve to u snazi krštenja i potvrde (= opće svećeništvo). Sudionička simfonija traži da je se izrazi na izvanjski način putem pjevanja i glazbe; tim više što aktivno i puno sudjelovanje stvara pneumatološku mrežu u liturgijskoj zajednici. Ona pak ne govori mrtve riječi i riječi bez značenja, već riječi koje postaju život. U njoj se ne stvaraju puke i jednostavne geste (sjediti, stajati, klečati, dići ruke, ići u procesiji, i dr.), već se vrši služba koja uprisutnjuje Duha koji djeluje, da bi se ušlo u suglasje (sintoniju) s onim što se slavi. Iz toga slijedi da se ostvaruje ono što se pjeva, da se ispunja ono što se kaže, da se živi ono što se ispunja, te da se prenosi ono što se živi. Dokinut je tako svaki privid, razbijen je bilo kakav farizejski stav u ime istinitosti slavlja. Odgovor, pjevanje, slušanje i svi stavovi koji se zahtijevaju od svakoga vjernika traže punu sukladnost s božanskim Osobama.

S pravom bi se moglo ustvrditi da je samo liturgijsko sudjelovanje slavlje impulsâ, pokretâ, prisutnosti i djelovanja Duha Svetoga. Sudjelovanje-slavlje je zajednički (sudionički) događaj pneumatoloških energija koje su prisutne u liturgijskom slavlju, kako bi slavlje moglo biti ono što treba biti. Zapravo, na slavlju sudjeluje onaj koji može razumijeti. Pjevanje i glazba izrazi su koji na najbolji način pojednostavljuju 'su-dioništvo'. Tko nije sposoban sve razumijeti odjednom, učinit će to postupno. Sudjeluje onaj tko živi u Duhu Svetom i koji mu je boravište. Tko to nije, iz sudjelovanja prima poticaj da oživi u Duhu i Životu. Onaj tko je dostojan, sudjeluje kako bi rastao u dostojanstvu posvojenih sinova Oca. Tko nije dostojan tek je prisutan, ali je pozvan dosegnuti cilj dostojnoga sudjelovanja.

Razmatrati o tomu služi kao zamah krilima u onim prilikama do kojih su došle mnoge zajednice kada se iscrpila novost koju predstavlja liturgijska obnova. To su prilike umora, nakon kojega slijedi mrtvilo u onim oblicima koji su brzo zastarjeli zbog rastresenosti kojom se sudjeluje na slavlju; ili u oblicima zatvorenim u svakodnevnu 'routine', ili pak neprimjećanima u uravnoteženoj uzvišenosti, zbog prohtjeva novoga koje se traži kao svrha samom sebi.

Svjesno sudjelovati na slavlju je konkretizacija sintonije između vjernika i Duha Svetoga. To je pozornost na synergiju s nutarnjom molbom i molitvom koju Duh Sveti u vjerniku neprestano oslobađa; to je nastavljanje u vremenu i prostoru simfonije, uvijek nove i ponovno stvorene u mnogostrukosti tonaliteta, nastavak Duhova koji ostvaruje Duh u cjelokupnom kršćanskom životu.

I po ovim bi razmatranjima teološko-liturgijskoga tipa trebalo doći do dubljega shvaćanja izraza pjevanja i glazbe. Slavlje ih zahtijeva već po svojoj naravi. I u svoje vrijeme oni imaju u sebi virtualnosti i snagu mogućnosti koje su im vlastite, a koje pomažu shvatiti drugu stvarnost, povezanu sa slijedećim "naglascima".

3.1.1. Zajednica koja je ustrojena u raznolikosti službi je objava (epifanija) različitih karizmi Duha Svetoga

U svojem *Sermo* 267,4 sveti Augustin prisjeća da "ono što je duša u ljudskom tijelu, to je Duh Sveti u Kristovu tijelu koje je Crkva. I ono što Duh Sveti ostvaruje u čitavoj Crkvi, upravo je ono što duša čini u svim udovima istoga tijela [...]. Djelovanje pojedinaca vlastito je svakomu, ali žive svi zajedno."

Različite funkcije jednoga tijela odgovaraju različitim službama u zajednici. Službe se mogu usporediti s *dona fidelium*, prema onomu što kaže Pavao u Prvoj poslanici Korinćanima (usp. *1Kor* 12,8-10). Štoviše, još jednom isti Augustin, u drugom kontekstu (usp. *Komentar evanđelja po Ivanu* 14,3,10), napominje: "Kao što ruka prima različit dar za rad, a oko drukčiji dar za gledanje, uho različit dar za slušanje i noge različit dar za hodanje, a duša je jedna jedina koja djeluje u svima [...], tako su različiti darovi vjernika, kao različiti udovi, podijeljeni prema vlastitoj mjeri svakoga vjernika."

Kako ne bi zanemarila svoj ustroj Crkve u malom, premda posjeduje sve što ima i sveopća Crkva, liturgijska zajednica živi u svojim udovima i djeluje po različitim službama snagom jednoga i istoga Duha: *uno Spiritu omnes vivunt*. Liturgijska je zajednica rezultat jedne cjeline različitih službi, ali Duhom finaliziranih, kako bi se oblikovalo slavlje. Iz njihove međusobne interakcije i iz njihove finaliziranosti, usmjerenosti prema djelotvornom činu - koji nadilazi obrednost i gestualnost, bez da ju liši ljudskih učinaka - izrasta slavlje koje je takvo samo po Duhu Svetom koji je u njima i koji u njima i s njima djeluje. Postoji služba predsjedatelja. Onaj koji predsjeda treba biti 'polarizator' ili 'katalizator' djelovanja Duha na dobrobit sudionika. Kada je onaj koji predsjeda biskup ili prezbiter, koji su ministerijalno zaredeni, tada bi se trebalo prisjetiti da se, kao što od Krista Glave i Oca proizlazi Duh Sveti, od njih zahtijeva veća sintonija s Duhom i sposobnost 'duhovskoga' (spiritualizirajućega) djelovanja u odnosu na zajednicu. Biti duhovna osoba (*pneumatikē*) od odlučujuće je važnosti za oživljavanje liturgijske zajednice. Treba, jednako tako, priželjkivati da se, tkogod predsjeda (npr. *Časoslovu*), prisjeti kako smo svi pomazani Duhom Svetim već od krštenja. Od tada nam je dana milost, pomazanjem Duha radosno ispuniti sve što vršimo. Vjernici u zajednici, dok molitvom i Duhovnim pomazanjem (*Spiritualis unctio*) ponovno bude uspavane energije, primaju nove. Odavde se razumije važnost činjenice da onaj koji je zahvaćen službom predsjedanja

bude sposoban pjevati, kako bi svoju službu ispunio na dostojan način. Svida nam se ostale službe definirati na sljedeći način: đakon - 'polog Duha'; čitači - 'zvučnici glasa Duha Svetoga'; tumač - 'jeka Duha Svetoga'; psalmist - 'harfa Duha Svetoga'; akolit - 'službenik energije Duha'; izvanredni djelitelj euharistije - 'nositelj produhovljenoga Tijela i Krvi Kristove'; pjevači koji zajednici pomažu pjevati - 'trzalice Duha Svetoga koje diraju žice na zajedničkoj liri liturgijske zajednice'; svirači, na osobit način orguljaš - 'suzvučnici Duha, empatički povezani s Duhom' itd.

Simbolička funkcija raznih službi ne može biti odvojena od načela različitosti u jedinstvu. Izvorište različitosti je isto izvorište jedinstva: Duh Sveti. Svaka se služba vrši unutar slavlja. Odavde potreba da niti jedna služba ne izbriše drugu ili da se one poklapaju i preklapaju, već da sve službe budu skladno u službi slavjenoga otajstvenoga događaja. Tako uravnoteženost između navještaja Riječi i prikladnoga trenutka meditativne šutnje, između pjevanja i recitiranja, između slušanja predsjedateljske molitve i odgovora prihvaćanja od strane vjernika, odnosno skladni zahvat različitih službi koje se odnose na riječ, obrede, na molitvu - istovremeno mora biti konkretizacija djelovanja Duha Svetoga i služba Duhu koji je djelatan u svim prisutnima.

3.1.2. Liturgijska zajednica, u sebi samoj i u činima koje vrši, trajna je interakcija s ponavljanim epiklezama Duha

Budući da su članovi koji tvore liturgijsku zajednicu označeni barem općim svećeništvom, može se ustvrditi da je izvor iz kojega izvire zajednica upravo Duh Sveti. On je načelo bilo zajedništva kršćanskih članova, bilo nadvladavanja bilo kakve posebnosti i značenja osoba (usp. *SC* 32). Ako se promotri zajednica odozdo prema gore, otkriva se kao pokretana Duhom snagom primordijalne, izvorne epikleze koja je vlastita krštenju i potvrdi. Ako se pak zajednica promatra u hijerarhijskom ustrojstvu, tada je se vidi s biskupom, prezbiterom, đakonom, čije se ministerijalno svećeništvo temelji na ponavljanoj epiklezi, različitoj i razlikujućoj (*differenziata e differenziante*), istoga Duha. I odozgor prema dolje Duh je za svaku zajednicu na izvoru mnogostrukih zazivanih prisutnosti (epikleza). Tako svaka zajednica objavljuje narav znaka Duha koji se zaziva kako bi oblikovao zajednicu, ustrojenu na način da obistinjuje u sadašnjosti epikleze iz prošlosti i da anticipira one buduće, da bi u sadašnjosti - što je temeljnica same liturgijske zajednice - 'institucionalno' izazvala djelovanje Duha Svetoga. Razumije se da su osobe i ustanove koje tvore zajednicu pozvane da jednako tako budu objave Duha. Evo zašto se može tvrditi da se liturgijska zajednica, promatrana kako u sebi tako i u činima koje vrši, nalazi u trajnoj interakciji s ponavljanim epiklezama Duha Svetoga. Zajednica se ne može ustrojiti samim ljudskim mjerilima, niti se može rudimentarno oblikovati pri-

premljenim shemama, niti može ostati neizdiferencirana, gotovo kao da su pojedini članovi uniformirano jednaki (poput robota koji su poslušni zakonima grupne interakcije), ili pak biti slijepo poslušna jednom vodi koji je izvana nametnut ili kojega su sami izabrali. Upravo suprotno, liturgijska zajednica postaje takvom kada je zajedništvo, koje postoji između članova, premda je u svojem korištenju zajedništvo-dar Duha, pozvano da bude trajno, na ponavljanje i uvijek novi način, zajedništvo koje treba izgraditi u sintoniji s epiklezom Duha Svetoga.

Kao sažetak mogla bi se iznijeti dva gibanja kojima je označena interakcija između Duha Svetoga i zajednice:

– prvo je gibanje vertikalno, odozgor prema dolje, odnosno: od Duha Svetoga koji se daje, do poslušnosti njegovom gibanju, do zajedništva zajednice;

– drugo gibanje, odozdo prema gore, odnosno: od 'uvjerljivoga nametanja' Duha do iskustva zajednice među članovima zajednice, do zajedništva nakana sa samim Duhom.

Različitost karizmi i susljedna raznolikost službi (o čemu je gore bilo govora) postoje radi zajednice, kako bi ona prevela svoju bogatu diferencijaciju u služenju svakodnevnoga života, gdje su svi jedni na službu drugima. Pravilno shvaćena, ta služba nije hegemonička, već funkcionalna - za bogoštovlje u Duhu i Životu.

Nije izvan tematike prisjetiti da je, u snazi Duha, liturgijska zajednica jedna tipična zajednica usmjerena (finalizirana) prema zajedništvu snagom onoga bogoštovlja kojega je započeo Krist i kojega nastavljaju članovi zajednice. Ona je ujedno i 'provizorna' zajednica, jer je u odnosu na život, ona izrasta iz konkretnoga življenja, ujedinjuje i oživljuje mnoštvo, a bez da se razori unutarnost pojedinca. Moglo bi se reći da je zajednica, upravo stoga što njezini članovi trebaju biti poučljivi u odnosu na duhovsku epiklezu, pozvana Bogu roditi sinove i kćeri, snagom istoga Duha. Treba, dakle, produbiti činjenicu kako interakcija između članova zajednice i Duha Svetoga može jednostavno biti otkrivena u svakom činu kojega vrše vjernici kada su okupljeni u liturgijsku zajednicu.

– Ako se zajedno ispituje savjest, kao što je to slučaj u *Povečerju* ili na početku euharistije i ako se traži oprostjenje grijeha, tamo se nalazi Duh koji okrepljuje i jača. Ta, on je otpuštenje grijeha.

– Ako se *Trojstvu* pjeva hvala (usp. *Sanctus; Gloria in excelsis Deo; Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto...*) tada je tamo, prema riječima Ćirila Aleksandrijskoga, višeglasni instrument po Duhu Svetom usklađen na 'unisono' (jednozvučnost).

– Ako zajednica pjeva psalme, tada je Duh Sveti taj koji - prema svetom Ambroziju u *Komentarima psalma* I,9-12 - od psalma čini blagoslov za vjernike, hvalu Bogu, hvalospjev naroda, pohvalu svih, sveopću riječ, glas Crkve, ispovijest i pjesan vjere, izraz vjerodostojne pobožnosti, radost slobode, usklik oduševljenja, zvuk razdraganosti.

Ublažuje srdžbu, oslobađa od briga, pridize iz žalosti; zaštita je noću, pouka danju, štiti je u strahu, slavje u svetosti, slika smirenosti, zalog mira i sloge koji, poput citre, od mnogostrukih i različitih glasova izvodi jednu jedincatu melodiju [...]. Što je, dakle, psalam ako ne glazbeni instrument kreposti i snage, kojim, svirajući trzalicom Duha Svetoga, časni Prorok na zemlji daje da odjekuje slast nebeskoga zvuka?.

– Ako se *naviješta riječ Božja*, tada govori Duh Sveti glasom čitača i daruje gorljivost za različito tumačenje iste jedincate Riječi, jer je upravo Duh Sveti taj koji se nalazi u Pismu. Zapravo, oživljavanje je riječi Božje, naviještene u zajednici, uvijek plod dinamizma Duha. Vjernici ne bi prihvatili Riječ bez prethodnoga pokretanja i popratnoga djelovanja Duha Svetoga. On je prihvaćanje Riječi od strane vjernika. Ako zajednica odgovara na pozive onoga koji predsjedava i moli, njezin glas je - kako spominje sveti Bazilije u *Traktatu o Duhu Svetomu* 24,57 - simfonijska konkretizacija glasa Duha Svetoga; glas Duha Svetoga postaje sam glas onih koji su ga primili.

– Ako je zajednica *stav prinošenja*, tada je Duh Sveti taj koji prinos čini duhovnim i članove liturgijske zajednice čini trajnim i duhovnim prinosom koji se sviđa Ocu.

– Ako se vjernik u euharistiji *pričešćuje* Tijelom i Krvlju Kristovom, Duh Sveti je taj koji omogućuje da Krist vjernika 'posliči' sa sobom, tako da se progresivno i neprekidno preobražava u novo stvorenje.

– Ako se *na zajednicu neposredno zaziva Duh*, tada treba imati u vidu da, kao što se djelovanje Duha Svetoga ne može povezati samo s liturgijskim djelovanjem, niti je njime zauzdano, već je protegnuto na čitav život vjernika (i ne samo njih), slavljena epikleza ne može ne voditi računa o življenoj epiklezi. Sve to da se ne priguše i uguše dinamizmi Duha. Sintonija i sinergija prisutnošću i djelovanjem Duha Svetoga u slavljenoj epiklezi trebaju pronaći svoj prirodni izlaz u življenu epiklezu.

– Ako vjernik u liturgijskoj zajednici pronalazi nadnaravni život (onaj u Kristu), načelo ne može biti doli Duh Sveti: On Tješitelj, On pomirenje koje je vjernicima ponudeno i od njih prihvaćeno kao dar (usp. *Gal* 5,22) i kao eshatološki plod (usp. *Rim* 14,17). Jednom riječju, učinkovitost slavlja u kojemu sudjeluje liturgijska zajednica dolazi od Duha Svetoga.

Iz spomenutoga, za svakoga je čitatelja relativno lako ovo primijeniti na područje pjevanja i glazbe. To područje posjeduje u sebi ministerijalni pneumatološki tonalitet, na prošireni način. Oni su zapravo plod prisutnosti i djelovanja Duha Svetoga koji donosi diferencijaciju unutar jedinstvenosti liturgijske zajednice s posebnim karizmama. Nadalje, sama funkcionalnost pjevanja i glazbe toliko je očitovanje Duha Svetoga da je dužnost svakoga vjernika surađivati sa Svetim Duhom (Pneumom), da se ne bi obezvrijedila učinkovitost slavlja koja uvijek zahtijeva sukladnost.

3.2. *Mnogostruka ministerijalnost, ali jedinstvo za zajednicu i ujedinjenje za zajedništvo*

Može se tvrditi da različitost karizmi izbija u izdiferenciranoj ministerijalnosti. No, kao što se naglasilo, liturgijska zajednica treba izvršiti trajnu interakciju s ponavljanim epiklezama Duha. Za daljnja pojašnjenja trebamo prisjetiti na važnost razumijevanja kako su pjevanje i glazba u liturgiji na osobit način duho-objaviteljski (pneumato-epifanički) čin. U tom slučaju pjevanje i glazba:

– *kucaju na nutarnjost vjernika*: zajedno s Božjom riječju, pjevanje i glazba ukazuju kako je slavlje izvorište života, jer se njihovo slušanje događa srcem i snagom ljudskoga duha u sinergiji sa Svetim i Božanskim;

– *šire se u vremenu i prostoru*, uvijek prema modelu Božje riječi; glazba i pjevanje pružaju svoju životnost i živahnost tako da, u vremenu življenja jednoga vjernika i u prostoru slavlja na kojemu sudjeluje, liturgijski čin daje pjevati Duhu, jer upravo on zahvaća narod koji moli i pjeva hvalu u događaju koji se slavi. Pjevanje i glazba koji bi ugasili Duh ili bi gušili njegovo djelovanje, ne bi trebali imati mjesta u slavlju;

– *ostvaruju se, kako bi pjevali pred licem Trojstva*: zbog toga glazba treba biti finalizirana u susretu s Kristom, kako bi dali hvalu Ocu, te treba biti sljubljena s onim što se govori. Zapravo, mnogostruka ministerijalnost treba biti, jer to i jest, usmjerena na djelatnu jedinstvenost. Ako se dobro promotri da je za dolazak do Crkve potrebno prijeći putem slavlja, tada se može bolje razumjeti da je svako slavlje ponovno otkriće vlastitoga bića Crkve. U tom smislu, svaki dinamizam koji se odnosi na zajednicu, uvijek se kreće u smislu odnosa vjernika sa stvarnošću Crkve. Samo zahvaljujući Parakletu čitava zajednica – vršeći svoju službu ukorijenjenu u krsno-potvrđeničkom svećeništvu ili, već prema slučaju, u ministerijalnom svećeništvu – po slavlju aktualizira ono zajedništvo koje treba ostvariti u životu (=koinonia). Zajedničarska dimenzija je, u konačnici, djelovanje i učinak prisutnosti Duha Svetoga. Po njemu prostormjesto na kojemu se zajednica nalazi okupljena postaje sakramentalni prostor, onako kao što se vrijeme slavlja oblikuje u sakramentalno vrijeme.

Okupljeni se narod otkriva ujedinjen (usp. Ef 5,25-26) Tješiteljem kako bi očitovao jedinu Crkvu koja je sveti puk, kojega Bog voli, koji je izabran kako bi tvorio jedinstvo (usp. Ef 4,3; Fil 2,1-5) među raspršenim sinovima Božjim (usp. Iv 11,51-52). Skupljena po vjeri, zajednica je nastavak spasenjskoga Očeva djela, onoga Oca koji u Sinu, zahvaljujući Duhu, okuplja oko sebe narod koji – kako to kaže Treća euharistijska molitva – "od istoka sunčanoga do zapada prinosi čistu žrtvu". Drugim riječima, zajednica se otkriva pozvanom na svetost i na univerzalnost. U njoj klice misionarskoga, koje su vlastite sveopćoj Crkvi, pronalaze konkretno ispunjenje. Ako se žele hipotetizirati neke napetosti koje pripadaju zajednici, bez sumnje bi se došlo do zaključka

da je ona obdarena životom koji ju ujedinjuje. Životno je načelo Duh životvorac koji oživljuje mnoštvo (ili neznatnu skupinu), bez da se uništi nutarnjost svakoga pojedinca.

Svaki vjernik treba biti odgojen tako da shvati da su pjevanje-glazba usmjereni k rasplamsavanju jedinstvenosti zajedništva zajednice, radi zajedništva u svakodnevnom životu. Štoviše, samo pjevanje i glazba iz slavljeničkoga su ugodaja usmjereni prema nadvladavanju horizontalističkih i fragmentarnih gledišta njihove ministerijalnosti.

Da bi se to razumjelo treba naglasiti najmanje dvije sljedeće točke:

– U liturgijskoj zajednici svaka osoba ima sve dužnosti i sva prava koja pripadaju vjernicima i u isto vrijeme cjelina vjernika treba nužno razmotriti i utjeloviti vlastitosti sveopće Crkve. Liturgijska zajednica mora biti znak *Ecclesia-e*. Mnogostrukost utjelovljenja i objava jedincate Crkve u različitim se zajednicama predstavlja kao plodno tlo za proučavanje stvarnosti i lica Crkve. U uređenoj rasporedbi vlastite djelatnosti liturgijske zajednice treba sjajiti jedinstvena narav Crkve, Tijela kojega okuplja Duh, Tijela izrečenoga u različitim karizmama koje su u službi slavlja. I iz toga se gledišta može razumjeti da je liturgiju opće Crkve nemoguće promatrati, a da se ne uzme u obzir stvarna liturgija svake partikularne Crkve.

– Između liturgijske zajednice koja slavi i opće Crkve, može se, snagom Duha, ostvariti načelo eksplikativne istovremenosti. Bogoštovna izričitost (eksplikativnost) svećeništva Božjega naroda od liturgijske zajednice čini očitovanje jedne, svete, katoličke i apostolske Crkve. Liturgijska zajednica, ako je uistinu takva, sudjeluje na univerzalnosti Crkve i – snagom Duha – živi vječnu i sveopću liturgiju; dakle, univerzalnost liturgijske zajednice i trajnost liturgije koja se u njoj slavi. U konkretnosti slavlja liturgijska zajednica nadilazi bilo dimenziju prostora, kako bi dosegla katolicitet (=univerzalnost prostora), bilo dimenziju vremena, kako bi dosegla jedinstvenost (=trajnost u vremenu) koja je vlastita Pomazaniku Duhom Svetim, Vječnom Svećeniku Isusu Kristu.

Zbog svega toga, znanosti koje se bave proučavanjem dinamizama zajednice, trebat će pridonositi razumijevanju tvrdnje svetoga Ambrozija (*O Abrahamu* 1,50): "Gdje postoji potreba milosti nazočan je Krist; a gdje je potrebna strogost, tamo su nazočni samo službenici, a ne Krist." Govoreći tako, Ambrozije daje kriterij pomoću kojega se, između ostaloga, može razumjeti da je liturgijska zajednica mjesto gdje je Krist nazočan, jer je ozračje "ubi largiendae est gratia" (gdje se širi milost). U njoj nema mjesta za bilo kakvu nesnošljivost, oštrinu, krutost, sukobe idr., budući da se tako dovodi u opasnost ili da se omalovažava prisutnost Kristova, odnosno da se umrtvljuje dinamizam Duha sa svim svojim djelovanjima i gibanjima.

Dovoljno je pomisliti koliko je samo puta, baš zbog pjevačkih i glazbenih izraza - sve to razmrvljeno. Neka stoga, ova zapažanja služe za *obnavljanje*, ako je potrebno, i za *produbljivanje*, a to je uvijek potrebno, djelatnoga jedinstva do kojega liturgijska zajednica treba stići u svojim pojedinim članovima. Mnogostruka se ministrijalnost poziva u pomoć kako bi stvorila jedinstvo. Ono je u datom trenutku plod jedinstva zajedništva i zajedništva u jedinstvu. To se još bolje razumije kada se vodi računa da:

3.3. Pjevanje i glazba kao sastojnice i izrazi liturgijske zajednice polariziraju djelovanje Duha

Budući da je sigurno da Duh Gospodnji puše gdje hoće (usp. *Iv* 3,8) i da, tamo gdje i kada puše, uvijek dovodi k jedincatom 'otajstvu' (*mysterium*) (=Krist u svojim sakramentima), već se može razumjeti pneumatološka važnost koju ima liturgijska zajednica. U njoj je Crkva prisutna sa svim svojim sastavnim dijelovima. U njoj svaki zaziv Duha (*epikleza*) postaje stvarni dolazak (*parakleza*). Kao posljedica toga, prisutnost i djelovanje Duha (*energija*) zahtijevaju od članova liturgijske zajednice jasnu i djelatnu sukladnost (*sinergija*).

Na taj je način liturgijska zajednica nastavljanje povijesti izlivanja božanske Ljubavi. Duh se Sveti zahvaća u učincima polifonoga izlivanja njegovih darova. Otajstveno se jedinstvo, koje postoji između članova zajednice, potiče izrazima pjevanja i glazbe. Odatle proizlazi da se slavljenički stil trajno treba obnavljati, ali ne u ime promjenjivih i kratkotrajnih obrednih oblika ili glazbene hirovitosti, već zbog sinergije s Duhom. On od svake zajednice čini 'congregatio sanctorum' koja je uvijek i univočno nova. On je neponovljiv u svojim 'imissiones' u vjernike. On djeluje u svakom vjerniku, ostvarujući na blag način, preobrazbu u Krista sve do eshatološkoga preobraženja. Teško, dakle, onim glazbenim oblicima koji ometaju djelo Duha Svetoga u zajednici. U tom se smislu razumije kako liturgijska zajednica nikada nije slučajno okupljanje. Pitanja: 'zašto' njezinoga skupljanja, 'kako', koji u svoje vrijeme uvjetuju 'kada' i 'gdje' skupa zajednice, trebala bi se opravdati polazeći od sintonije s Duhom koji tvori samu zajednicu, ne samo od estetskih ciljeva. On okuplja zajednicu uvijek u ozračju slavlja za slavljenje važnih događaja. Pjevački i glazbeni izrazi u tom ugođaju igraju ne baš indiferentnu ulogu. Duh je Sveti onaj koji svakoga vjernika izdiže iz anonimne i ravnodušne svakodnevice, iz lihvarstva konzumizma i produkcionizma, ispod pokrivača ateizma koji drobi, a sve to okružuje Kristove učenike, prijeteći da ih uguši.

Ljudske, kulturalne, religijske posebnosti zajednice oživljene su prisutnošću i djelovanjem Duha. Na žalost često se misli da smo mi tvorci slavljeničkoga stila. Tu se trebaju unijeti istinska razmatranja kako bi se tražila opravdanja pridjevima (svet, crkven, liturgijski) kojima se voli označiti glazba i pjevanje. Tim više što vrijedi i prijelaz:

3.4. Od polarizacije do epifanizacije Duha Svetoga pjevačko-glazbenim izrazima

Zajednica treba posvjestiti i sebi i drugima da je zajednica koja je učvršćena Duhom. Sudjelovanje je 'ljepilo' kojim Duh 'veže' sudionike. Glazba se i pjevanje na prvom mjestu nalaze da bi postigli ono što Duh Sveti želi 'svirati na harfi' same zajednice.

Zapravo je Duh taj koji omogućuje svakoj konkretnoj zajednici živjeti snagu svoje uloge zajednice koja je pozvana 'ugostiti' Duha Svetoga kod sebe, da bi bila zajednica koja je, u svoje vrijeme, u stanju darovati Duha. Liturgijska je zajednica, zapravo, *pneumatodora* (duhodajna), jer treba biti zajednica koja je *pneumatofana* (duhorijeka), tj. sposobna pokazivati darove Duha koje posjeduje, kako bi povećala jedinstvo u Crkvi i zajedništvo među mjesnim crkvenim zajednicama.

Liturgijski govoreći, sudionici slavljem imaju mogućnost, 'spominjati se', 'vršiti spomen-čin' povijesti spasenja. Tko god sudjeluje u liturgijskoj zajednici, samoga sebe prisjeća da je rođen na novi život iz vode i Duha. Od njega je dobio snagu da se može ostvariti u vlastitom posebnom pozivu radi izgradnje Tijela Kristova, Crkve. Nazočnost i sudjelovanje u jednoj zajednici nemaju, strogo govoreći, ništa statičkoga. Oni su na osobit način aktivni snagom Duha. Vode k trajnoj provjeri pripadnosti jedincatoj Crkvi.

Liturgijska bi duhovnost izvukla neizmjernu prednost iz svijesti - koja se trajno obnavlja - o činjenici da se pripada zajednici koja nosi Duha Svetoga. Zajednica se otkriva sve više zajednicom koja je poslana donijeti Duha Krista Uskrsloga svim ljudima, zbog čega bi se s pravom moglo ustvrditi da ne postoji liturgijska zajednica ako ne onda kada vjernici prihvaćaju djelovanje Tješitelja (Parakleta) i da je on duša liturgijskoga spomenčina. To se događa zbog toga što će stil slavljenja sve više dati razumjeti da liturgijska zajednica nije nikakva *élite*, već cjelina poslanih od Duha. On ih okuplja kako bi im otkrio Ljubav koja ih pretječe i prati, slijedi i potiče. U zajednici On, koji je oproštenje grijeha, poziva na pomirenje jednih s drugima, na međusobno prihvaćanje s krepostima i s negativnim stranama svakoga čovjeka, a ne na zatvaranje u iluzorni horizontalizam. Na taj način Duh, dok otkriva da je liturgijska zajednica dio koji tvori mjesnu Crkvu, potiče na otvaranje prema drugima. Zapravo, svaki napor koji teži učiniti slavlje sve istinitijim i koji teži k slavlju na kojemu se sve više sudjeluje, biva izraz vjerodostojnoga misionarstva. Tako u zajednicama svaka moć i vlast postaje služenje, kao što se svaki navještaj pretvora u objaviteljski proglas.

Zajednica koja je svjesna svoje pneumatološke suoblikovanosti, otkriva slavlje kao ustrojeno u Duhu i od Duha te je, kao takvo, izvor - za samu zajednicu - pozivajući na evangelizacijsko poslanje. Liturgijska je zajednica cjelina poslanih od Duha, mjesto prijelaza k drugom mjestu, a to je apostolski i misijski život. U datom trenutku, vjernik koji ne ulazi u liturgijsku zajednicu,

kako bi se ojačao u Duhu koji ga oživljuje, osuđen je vidjeti svoj život kako gubi svako značenje. Jednako je tako istinito da liturgijsko-slavljenički ustroj koji, nakon što je završio liturgijski čin, nije sposoban predstaviti se kao evangelizacijski i misionarski ustroj, dolazi u ozbiljnu opasnost iskakanja iz korita istinitoga i upućuje se prema nekoj vrsti laži farizejskoga tipa.

Sada nikomu ne izmiče činjenica da treba postojati dosljednost između ovih teološko-liturgijskih crta i njihovih praktičnih primjena, da bi se izbjeglo uništavanje glazbe i pjevanja namijenjenoga slavju. Uostalom, kao što kompozitori trebaju biti poučeni o onomu što zahtijeva i traži kompozicija, tako i vjernici koji pjevaju trebaju biti izgrađeni, od mladih dana, kako bi razumjeli ono u čemu sudjeluju.

Nakon što su naznačena tri ozračja za stvaranje mreže koja olakšava produblivanje teološko-liturgijskih temelja glazbenih i zvukovnih izraza u slavju, potrebno je naglasiti četvrto ozračje koje je gotovo provizorni zaključak ove rasprave.

(nastavlja se)

ORGANOLOGIJA

BLAGOSLOV NOVIH ORGULJA

Prije petnaestak godina sagrađena župna crkva sv. Ane u Bjelovaru dobila je nove elektronske orgulje GRAND OPERA talijanske tvrtke Viscount. One imaju 48 registara koji su raspoređeni u tri manuala i pedal:

Grande organo - II manual: Recitativo - III manual:

1. Principale 16'	23. Bordone 16'
2. Principale 8'	24. Principale 8'
3. Flauto Traverso 8'	25. Bordone Dolce 8'
4. Flauto Celeste 8'	26. Viola da Gamba 8'
5. Dulciana 8'	27. Principalino 4'
6. Ottava 4'	28. Flauto a Camino 4'
7. Flauto a Camino 4'	29. Flauto in XII 2 2/3'
8. Duodecima 2 2/3'	30. Flauto Campestre 2'
9. Ottavino 2'	31. Terza 1 3/5'
10. Tromba 6'	32. Ripieno 4 File
	33. Voce celeste 8'
	34. Regale 16'
	35. Oboe 8'
	36. Tromba 4'

Positivo - I manual:

11. Principale 8'
12. Flauto a Cuspide 8'
13. Dulciana 8'
14. Ottava 4'
15. Flauto Dolce 4'
16. Nasardo 2 2/3'
17. Ottavino 2'
18. Terza 1 3/5'

Pedale:

37. Basso armonico 32'
38. Contra Basso 16'
39. Subbasso 16'
40. Bordone 8'
41. Basso 8'
42. Bordoncino 8'
43. Ottava 4'
44. Ripieno 6 File

19. Piccolo 1'	45. Contro Bombarda 32'
20. Ripieno 4 File	46. Fagotto 16'
21. Unda Maris 8'	47. Tromba 8'
22. Cromorno 8'	48. Clarone 4'

Pored uobičajenih spojki orgulje imaju šest generalnih memorija koje su spojene sa šest nožnih uključivača, a svaki manual još ima šest memorija i Tutti koji uključuje sve registre orgulja. Instrument ima šest DEMO skladbi i transpozer sa pet polustepena za fino ugadanje. Radi boljeg širenja zvuka prostorom crkve orgulje imaju dva zvučnika na zidu kora.

Orgulje su ugodnoga, blagog zvuka koji svojom jačinom (Tutti) ispunja prostor crkve i više nego što je potrebno. Svojim mogućnostima one nadaleko nadilaze potrebe bogoslužja kojemu su namijenjene. Zato svojom velikom raznovrsnošću zvuka na liturgijskim slavljinama tijekom crkvene godine mogu uvijek prikladno raspoređiti sve vjernike te im "srca veoma uzdići k Bogu". Svojim mnogovrsnim plemenitim zvukom one će uvelike obogaćivati i uljepšavati sve crkvene obrede i davati im "divan sjaj".

16. studenoga 1997. godine prije župne svete mise orgulje je blagoslovio domaći župnik vlč. Vinko Gregur, a slavlje su svojim programom duhovno obogatile redovnice Klanjateljice Krvi Kristove. Nakon blagoslova s. Imelda Dolibašić je oduševljeno odsvirala vedri *Preludij i fugu u D-duru* D. Buxtehudea, na pričest razigranu *Pastoralu u G-duru* G. Carcania i na kraju *Toccato i fugu u d-molu* J. S. Bacha. Spretnim odabirom registara i vještim sviranjem izvrsno je predstavila ljepotu i raznolikost zvuka orgulja.

Nakon svete mise ženski zbor redovnica "Pelikan" izveo je slijedeći program: *Pjesma miru* M. Leščana, *Blagoslovljena ova zemlja* M. Asića, *Hvalite ime Gospodnje* Georgiusa, *Jubilate Deo* D. Bartoluccia, *Ovo je dan i Hvalite Gospodina* M. Martinjaka, *Imenu Isusovu* L. Kozinović, duet *Ave Maria* W. A. Mozarta te dva sola *Okreni lice svoje, Gospode* M. Leščana i *Pjevajte Gospodu* A. Dvořaka.

Svojim lijepim pjevanjem zbor je oduševio vjernike koji su ispunili crkvu. Te je nedjelje blagoslov orgulja sa prigodnim orguljskim i zbornim programom postao osobit umjetnički i vjernički doživljaj. Novim orguljama župljani svete Ane mogu si slične doživljaje prirediti svake nedjelje i blagdana.

Franjo Jesenović

OBAVIJEST PRETPLATNICIMA

Obavještavamo cijenjene pretplatnike da pretplata za 1998. godinu iznosi 80 kuna. Nadamo se da ćete nas razumijeti i ostati i dalje vjerni pretplatnici.